

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

Thus, the legal system of the Athenian polis democracy was the basis of the law of Olbia, and its peculiarity was the customs of the local or neighbouring population influence. The main sources of law were considered to be laws and decrees of the People's Assembly, decrees of the City Council, decisions of magistrates, which were made taking into account customs and traditions, and international treaties. Law and customs were often identified. In the late 5th century BCE, the priority of laws and decrees prevailed.

References:

1. Гавриленко О. А. Історія держави і права України. Стародавня доба. Харків, 2011. 64 с.
2. Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н. е. – перша половина VI ст. н. е.): монографія. Харків, 2006. 352 с.
3. Карышковский П. О. Монеты Ольвии. Очерк денежного обращения Северо-Западного Причерноморья в античную эпоху. Киев, 1988. 168 с.

Key words: Olbia, sources of law, historical legal documents, decrees.

Ключові слова: Ольвія, джерела права, історичні правові документи, укази.

ШЕРПЕНЬКОВА ВІКТОРІЯ АНАТОЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ (70–80-ТІ РР. XX СТ.)

Сім'я – є певним фундаментом формування особистості суспільства. Особливості регулювання сімейних відносин в Україні завжди привертало увагу науковців, особливо як сімейні відносини урегульовані сьогодні на законодавчому рівні, а також в історії. З огляду на це хотілося б звернутися до історії регулювання сімейних відносин, а саме про особливості укладення та розірвання шлюбу, про права і обов'язки членів родини, опіку та піклування відповідно до Кодексу про шлюб і сім'ю УРСР 1969 р.

Сімейні відносини в радянській Україні регулювалися Основами законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю від 27 червня 1969 р., а також Кодексом про шлюб та сім'ю (КпШС) Української РСР було прийнято 20 червня 1969 р., який набрав чинності 1 січня 1970 р. Структурно він складався з 6 розділів, які поділялися на 26 глав і 201 статті [3, с. 398].

У розділі 1 «Загальні положення» визначені основні положення, законодавство про шлюб та його сім'ю і його застосування, позовна давність. КпШС УРСР у ст. 3 закріпив рівність жінки і чоловіка у сімейних відносинах. Рівність прав у сім'ї ґрунтувалася і на ст. 102 Конституції УРСР 1937 р., яка передбачала рівність прав жінки

і чоловіка у всіх сферах життя (державного, суспільно-політичного, господарського і культурного). Правове регулювання шлюбних і сімейних відносин здійснювалося державою. Релігійний обряд шлюбу не мав правових наслідків. КпШС УРСР містив статтю щодо охорони інтересів матері і дитини.

Розділ 2 «Шлюб» містив порядок і умови укладення шлюбу, особисті та майнові права та обов'язки подружжя, припинення шлюбу, недійсність шлюбу. Шлюб укладався у державних органах запису актів громадянського стану, урочисто і за згодою сторін, які одружувалися. Особи, які досягли шлюбного віку (для жінок 17 років, для чоловіків 18 років) подавали заяву про намір вступити в шлюб і створити сім'ю за місяць до бажаної дати. КпШС УРСР передбачав перешкоди до укладення шлюбу: якщо хтось з них перебуває вже в шлюбі; між родичами (по прямій висхідній і низхідній лінії), братами і сестрами, усиновителями і усиновленими; з моменту реєстрації шлюбу у подружжя виникали взаємні права і обов'язки. Припинення шлюбу відбувається шляхом розлучення або внаслідок смерті одного з подружжя. Шлюб міг бути визнаний недійсним у разі порушення умов укладення шлюбу передбачених КпШС УРСР, а також якщо такий шлюб було укладено без наміру створити сім'ю [1, с. 607].

У розділі 3 «Сім'я» закріплені загальні положення, особисті права та обов'язки батьків і дітей, права батьків і дітей на майно, аліментні обов'язки батьків і дітей, аліментні обов'язки інших членів сім'ї та родичів, усиновлення (удочеріння). Батьки записують свою дитину в книзі записів народжень за заявою будь-кого з них. Якщо батьки не перебувають у шлюбі, то за заявою матері. Батьки мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Ім'я, прізвище дитини визначається за згодою батьків. По батькові за іменем особи, яка записана як батько. Питання виховання дітей вирішується батьками спільно. КпШС УРСР передбачав процедуру позбавлення батьківських прав батьків або одного з них, наслідки та поновлення у батьківських правах. Діти не мають права на майно батьків, а батьки не мають права на майно дітей. Якщо неповнолітні діти мають майно, ним управляють батьки до повноліття дітей без спеціального дозволу. КпШС УРСР визначив взаємний обов'язок батьків і дітей по утриманню, розмір аліментів та порядок сплати (стягнення) аліментів батьками, дітьми, іншими членами сім'ї та родичами. У цьому розділі визначено коло осіб, які мають право бути усиновителями і усиновленими. КпШС містить процедуру усиновлення (удочеріння). Таємниця усиновлення охоронялася законом. Змінити ім'я, по батькові, прізвище усиновленого, який досяг 10 років, можливо було лише за його згоди. Визнання усиновлення недійсним і його скасування здійснювалося у судовому порядку.

Розділ 4 «Опіка і піклування» визначив загальні положення, встановлення опіки і піклування, призначення опікунів і піклувальників, їх права та обов'язки; звільнення опікунів і піклувальників від їх обов'язків, припинення опіки і піклування. Опіка встановлювалася над неповнолітніми до 15 років і недієздатними особами (через душевну хворобу або недоумство), а піклування – над неповнолітніми

15–18 років і обмежено дієздатними особами (які зловживали спиртними напоями або наркотичними речовинами). Рішення щодо опіки чи піклування приймається протягом місяця. Опіка і піклування встановлювалися за місцем проживання особи, яку брали під опіку (піклування), за місцем проживання опікуна (піклувальника) або місцем знаходження майна особи, яку брали під опіку (піклування).

КпШС УРСР визначив коло осіб, які не могли стати опікунами і піклувальниками (не досягли 18 років, недієздатні, обмежено дієздатні, позбавлені батьківських прав). Обов'язки по опіці і піклуванню виконувалися безоплатно. Якщо опікун чи піклувальник заподіяли майнову шкоду, то вони зобов'язані її відшкодувати. КпШС УРСР передбачав підстави припинення опіки: якщо особа над якою була встановлена опіка досягла п'ятнадцяти років; якщо особа над якою була встановлена опіка не досягла п'ятнадцяти років і її повернули на виховання батьками; якщо особа, яка була недієздатною і судом було встановлено, що вона є дієздатною; смерть підопічного. Підстави припинення піклування: досягнення підопічним вісімнадцяти років; одруження до вісімнадцяти років; якщо судом скасовано обмеження в дієздатності осіб; смерть особи, яка була під опікою [2, с. 623].

У розділі 5 «Акти громадського стану» містяться загальні положення, реєстрація народження, реєстрація смерті, реєстрація шлюбу, реєстрація розірвання шлюбу, реєстрація усиновлення (удочеріння), реєстрація встановлення батьківства, реєстрація зміни імені, по батькові і прізвища.

Акти громадянського стану реєструвалися у містах і районних центрах бюро запису актів громадянського стану виконавчого комітету районної, міської Ради депутатів трудящих, а в сільській місцевості і селищах – виконавчими комітетами сільських і селищних рад депутатів трудящих. Реєстрація народження здійснювалася за місцем проживання дитини або її батьків. Заяву на реєстрацію подавали батьки, один з батьків, інші родичі або адміністрація лікувального закладу у строк не пізніше трьох місяців від дня народження, а у разі смерті дитини – не пізніше трьох днів. Реєстрація смерті проводилася за місцем проживання або місцем настання смерті за заявою родичів, сусідів, адміністрації лікувального закладу та інших осіб. Заява подавалася у строк три доби від дня смерті або виявлення трупу.

Реєстрація шлюбу здійснювалася за місцем проживання осіб, які мали бажання укласти шлюб або місцем проживання їх батьків. Обов'язковою умовою була присутність осіб, які вступали до шлюбу і у паспортах подружжя робився запис про відомості про другого з подружжя, час та місце реєстрації шлюбу. Реєстрація розірвання шлюбу здійснювалася за місцем проживання подружжя або одного з них і за заявою сторін, за заявою одного з подружжя, на підставі рішення суду. У паспорті ставилася відмітка про розірвання шлюбу [1, с. 643].

Місце реєстрації усиновлення (удочеріння) здійснювалося за місцем знаходження виконавчого комітету районної чи міської Ради депутатів трудящих, що прийняв відповідне рішення. У разі зміни запису про

народження усиновленого раніше видане свідоцтво про народження анулювалося. Місце реєстрації встановлення батьківства за місцем проживання одного з батьків або за місцем постановлення рішення суду. Якщо особа досягла повноліття, то реєстрація встановлення батьківства здійснювалося тільки за їх згоди.

Реєстрація зміни імені, по батькові і прізвища громадян здійснювалася за їх місцем проживання. Попередні документи анулювалися і видавалися нові зі змінами.

Розділ 6 «Застосування радянського законодавства про шлюб та сім'ю до іноземців і осіб без громадянства. Застосування законів про шлюб та сім'ю іноземних держав, міжнародних договорів і угод». Одруження радянських громадян з іноземцями не веде до зміни громадянства. Дитина народжена за межами країни отримує радянське громадянство, якщо обоє її батьків були громадянами СРСР на час народження [1, с. 649]. Особи, які проживають поза межами СРСР укладають шлюб у посольствах (консульствах) СРСР. Розірвання шлюбів радянських громадян з іноземцями та іноземців між собою в УРСР здійснювалося на загальних підставах.

Таким чином, варто зазначити, що регулювання сімейних відносин в Україні у 70–80-х рр. здійснювалося відповідно до Кодексу про шлюб і сім'ю 1969 р. Законодавство передбачало створення сім'ї за взаємною згодою і без матеріальних розрахунків, жінка мала рівні права з чоловіком, а також було зазначено, що держава забезпечувала дітям щасливе дитинство, а матерям можливість розвиватися.

Список використаних джерел:

1. Збірник законів Української РСР і указів Президії Верховної Ради Української РСР: 1938–1973 : у 2-х т. Т. 1. Упоряд. З. К. Калінін ; за ред. Я. Я. Колотухи, Ф. Г. Бурчака. Київ : Вид-во політ. літ. України, 1974. 740 с.
2. Історія держави і права України : підручник. В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Румянцев та ін. ; за ред. В. Д. Гончаренка. Харків : Право, 2013. 704 с.
3. Музиченко П. П. Історія держави і права України : навч. посіб. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 471 с.

Ключові слова: шлюб, сім'я, подружжя, батьки і діти, сімейне право, радянська Україна.

Key words: marriage, family, married couple, parents and children, family law, soviet Ukraine.

Боброва Тетяна Анатоліївна Правовідповідність у контексті здійснення негативної правотворчості	102
Дараган Євген Олександрович Кодифікація права як засіб вдосконалення правового регулювання	104
Білоус Ольга Анатоліївна Гендерне право як сучасна навчальна дисципліна	107
Лисик Максим Анатолійович Питання правозаконності у врученні повісток громадянам під час воєнного стану.	109
Врона Христина Андріївна Сакральне у сприйнятті сучасної держави	111

СЕКЦІЯ 3

ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Аніщук Ніна Володимирівна Внесок Валтазара Богішича у дослідження інокоштини та задруги: історико-правовий аспект.	116
Діяковська Мажена Вплив римського права на розвиток права у Польщі доби Ренесансу.	118
Єфремова Наталя Володимирівна, Корнієнко Ірина Валеріївна До питання педагогічної діяльності Миколи Миколайовича Розенталя в Одеській юридичній школі	121
Sugatska Nataliia, Kalitseva Olena Historical legal documents of ancient Olbia	124
Шершенькова Вікторія Анатоліївна Правове регулювання сімейних відносин в Україні (70–80-ті рр. XX ст.)	126
Остапенко Тимур Олександрович Щодо характеристики принципів дослідження системи законодавства про державні злочини на українських землях у післяреволюційний період	130
Домбровський Олексій Ярославович Правове забезпечення репродуктивних процесів у Швейцарії: історичний аспект	133
Семенова Альбіна Павлівна Проблеми уніфікації аліментного законодавства на українських землях в складі Другої Речі Посполитої	136